

АКТУАЛНИ НАГЛАСИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ КЪМ НАЦИОНАЛНАТА СИСТЕМА ЗА ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ

Галинка Павлова

CURRENT ATTITUDES OF BULGARIANS ABOUT NATIONAL HEALTH INSURANCE SYSTEM

Galinka Pavlova

Резюме: В статията се анализират нивото на информираност за възможностите на системата и удовлетвореността на здравноосигурените български граждани от медицинското обслужване по линия на здравното осигуряване. Установяват се тенденции, свързани със задължителното и доброволното здравно осигуряване, като се набелязват положителните страни и пречките пред националната система за здравно осигуряване.

Ключови думи: задължителното здравно осигуряване, здравно застраховане, национална здравна система.

Summary: The article analyzes the awareness level concerning the possibilities and the satisfaction from the health insurance system in Bulgaria. Presented are trends, related to the compulsory and voluntary health insurance by identifying the positive aspects and the negatives within the national health insurance system.

Key words: compulsory health insurance, voluntary health insurance, national healthcare system.

ПОТРЕБНОСТ ОТ ВНЕДРЯВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛЕН МЕНИДЖМЪНТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНАТА СИСТЕМА

Александрина Воденичарова

NECESSITY OF PROFESSIONAL MANAGEMENT IMPLEMENTATION IN THE HEALTHCARE SYSTEM

Alexandrina Vodenitcharova

Резюме: За да може нашата здравна система да се модернизира и да функционира ефективно е необходим истински професионализъм в областта на здравния мениджмънт. Настоящата статия представя и анализира мнението на експертите по здравен мениджмънт относно мотивацията им за професионална реализация и степента на внедряване на професионален мениджмънт в управлението на здравната система. Представени са препоръките, дадени от респондентите за усъвършенстване професионализма на здравния мениджър.

Ключови думи: здравна система, професионален мениджмънт, мотивация, модернизация

Summary: In order to have an updated and effectively functioning healthcare system, there are high level of expertise and professionalism that needs to be integrated within the healthcare management system in Bulgaria. The current article presents and analyses the expert opinion of health management specialists, in regards to their personal motivation for career development and the level of professionalism required within the healthcare management system.

Key words: healthcare system, professional management, motivation, modernization

УПРАВЛЕНСКИЯТ СТИЛ В МЕДИЦИНСКИ КОМПЛЕКС „ДОВЕРИЕ“ АД
Вълчин Гаров, Андрей Кехайов

MANAGEMENT STYLE IN “DOVERIE” HOSPITAL JSC
Valchin Garov, Andrey Kehayov

Резюме: *Управленският стил е първостепенен фактор на ефективния мениджмънт на човешките ресурси в здравната организация. Той отразява взаимосвързката, единството и различието между понятията лидерство и мениджмънт. Безспорно е, че лидерската нагласа се базира на вродени качества, но оформените лидерски умения се постигат и по пътя на образованието, личния опит и собствения стремеж към усъвършенстване. Тази научна статия доказва взаимосвързката на мениджмънта, лидерството и непрекъснатото образование въз основа на проучване сред медицинските специалисти в Медицински комплекс „Доверие“ АД.*

Ключови думи: *мениджмънт, лидерство, управленски стил, образование.*

Summary: *The management style is the primary factor in the effective management of human resources in the health care organization. It reflects the relationship, unity and difference between the concepts of the leadership and the management. Undoubtedly, the leadership attitude is based on innate qualities, but formed leadership skills are achieved primarily through education, personal experience and their own pursuit of perfection. This scientific article proves the relationship of the management, leadership and continuous education based on research among medical specialists in "Doverie" Hospital JSC.*

Key words: *management, leadership, management style, education.*

ПОДХОДИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ЗДРАВНИЯ СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО НА БАЗА ПРАКТИЧЕСКИ ОПИТ И ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ПРОГРАМА СИНДИ – ЗОНА КЪРДЖАЛИ. ПРЕПОРЪКИ ЗА УПРАВЛЕНСКИ ДЕЙСТВИЯ

Жени Стайкова

APPROACHES AND MECHANISMS FOR THE IMPROVEMENT OF THE HEALTH STATUS OF THE POPULATION BASED ON PRACTICAL EXPERIENCE AND CINDI RESEARCH PROGRAMME - AREA KARDZHALI. RECOMMENDATIONS FOR MANAGEMENT ACTION

Jeni Staikova

***Резюме:** От десетилетия у нас се развиват процеси, формиращи негативни тенденции в здравно-демографското състояние на нацията. Изучаването на хроничните незаразни болести е от съществено значение по отношение на цялостната оценка на здравния статус.*

Практиката показва, че редуцирането на основните фактори на риска за здравето: тютюнопушене, ниска физическа активност, нездравословно хранене, злоупотреба с алкохол и други, може да намали смъртността и заболяемостта от хроничните незаразни болести, съответно и бремето им за обществото.

Министерството на здравеопазването работи по няколко програми в областта на профилактиката, които се реализират и на регионално ниво. Една от тях е Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести, правопреемник на програма СИНДИ на СЗО, работеща в България до 2010 г. в осем зони на страната, една от които – Кърджали. В тази зона, благодарение на добрата политика на програмата, нейното управление, финансиране и екипност в работата, са постигнати положителни тенденции в поведенческите фактори на риска и здравните показатели.

***Ключови думи:** здравно-демографско състояние, хронични незаразни болести, фактори на риска на живот, програма СИНДИ - Кърджали, ефективно управление на общественото здравеопазване.*

***Summary:** For decades in our country processes forming negative trends in health and demographic status of the nation have been developing. The study of chronic non-communicable diseases is essential in terms of the overall assessment of the health status.*

Practice shows that reducing the main risk factors for health: smoking, low physical activity, unhealthy diet, alcohol abuse and others can reduce mortality and morbidity from non-communicable diseases, and their burden on society respectively.

The Ministry of Health is working on several programs in the field of prevention that are implemented at a regional level. One of them is the National Programme for prevention of chronic non-communicable diseases, the assignee of CINDI WHO, that operated in eight areas of Bulgaria, one of which – Kardzhali, until 2010. In this zone, thanks to the good policies of the program, its management, financing and team work, positive trends in behavioral risk factors and health outcomes are achieved.

Key words: health and demography status, chronic non-communicable diseases, risk factors of life, CINDI programme - Kardzhali, effective management of public health.

СОЦИАЛНО-ПСИХОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ИЗВЪНБРАЧНАТА РАЖДАЕМОСТ **Димитър Гугутков**

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF OUT OF WEDLOCK BIRTHS **Dimitur Gugutkov**

***Резюме:** Представят се резултати от емпирично изследване на социално-психологичните аспекти на ражданията извън брака с цел да се подпомогне тяхното решаване в медицинската практика. Изследването обхваща 108 самотни майки в родилни заведения на гр. София през 2015 г. Анализират се демографската характеристика на самотните майки, както и социално-психологичните и медико-социални проблеми на извънбрачната раждаемост. Обобщената преценка на здравните рискове при тези раждания сочи необходимостта от подобряване на медико-социалната помощ за извънбрачно бременните жени като се осъществи тяхното ранно обхващане и системно наблюдение.*

***Ключови думи:** извънбрачна раждаемост, самотна майка, извънбрачно новородено, здравни рискове*

***Summary:** The article examines socio-psychological problems of out of wedlock births. The aim is to give assistance to overcome the difficulties in the medical care for the unmarried mothers. The research examines 108 unmarried mothers in the maternity hospitals of Sofia during 2015. Basic demographic and social mother's characteristics are analyzed as well as socio-psychological and medico-social problems of the out of wedlock births. The analysis of health risks reveals a general conclusion that there is a need to make better the medico-social care for the unmarried pregnant women. They have to be covered with health care in the beginning of their pregnancy and have constant medical supervision.*

***Key words:** out of wedlock births, unmarried mother, out of wedlock child, health risks*

ОЦЕНКА НА ЗДРАВНИ ТЕХНОЛОГИИ И ТЯХНОТО ПРИЛОЖЕНИЕ В КЛИНИЧНАТА ПРАКТИКА

Вергиния Костова

HEALTH TECHNOLOGIES ASSESSMENT AND THEIR APPLICATION IN CLINICAL PRACTICE

Verginiya Kostova

Резюме: *Оценката на здравни технологии (ОЗТ) е експертен мултидисциплинарен анализ на базата на доказателства, предоставящ информация за управляващите за вземане на научно обосновани здравно-политически решения.*

Целта на настоящата статия е да се представи мнението на работещите в сферата на здравеопазването по някои от въпросите за оценката на здравните технологии и тяхното приложение в клиничната практика като основен компонент на здравно-политическите решения. Осъществено е самостоятелно проучване сред 48 преподаватели от Факултета по обществено здраве при МУ-София и специалисти в сферата на здравеопазването. Анализира се мнението на анкетираните за същността на ОЗТ и тяхното приложение в клиничната практика. ОЗТ или оценката на ефикасността представлява комплексна здравно-икономическа оценка на ефективност, ефикасност и икономически показатели на здравните услуги и продукти. Здравните технологии имат здравно-икономически ефекти, които трябва да бъдат оценени. Акцентът е върху повишаване качеството на медицинското обслужване, по-ефективно разходване на ограничените ресурси и за бъдещото развитие на здравната реформа. Повечето държави в Европа поддържат и развиват система за ОЗТ. Мисията на ОЗТ в България е да дава надеждни експертни анализи и обосновани здравно-политически решения, които да бъдат верен ориентир за практическия здравен мениджмънт. Защото ефективният здравен мениджмънт, основан на доказателства е по същество здравна политика в действие.

Ключови думи: *Оценка на здравните технологии, здравно-политически решения, ефективност, ефикасност, здравна реформа, здравно-икономическа оценка.*

Summary: *Health technology assessment (HTA) is multidisciplinary expert analysis on evidence-based which provides information for government to make science-based health policy decisions. The purpose of this article is to present the opinion of the people who work in the healthcare field about health technology assessment and its application in clinical practice as an essential component of make health - policy decisions. HTA is a complex health - economic evaluation of the effectiveness, efficiency and economic performance of health services and products. The focus is on improving the quality of medical care, the more efficient spending of limited recourses and for the future development of health reform.*

Key words: *Health technology assessment, health policy decision, effectiveness, efficiency, health reform, health-economic evaluation.*

СЪВРЕМЕННИ АВАНГАРДНИ НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ФИЗИОЛОГИЯТА НА ТРУДА

Ружа Николова

CONTEMPORARY AVANT-GARDE RESEARCH TRENDS IN WORK PHYSIOLOGY

Rouja Nikolova

Резюме: Тази статия е фокусирана върху съвременната авангардна теоретическа и практическа научно-изследователска проблематика в областта на значимата и важна научна медицинска дисциплина – физиология на труда, която е поддисциплина на трудовата медицина като една от най-актуалните научни специалности в сферата на съвременната медицина. Актуална тенденция, третирана от физиологията на труда е въздействието на менталното работно натоварване и професионалния стрес в комплексната човек/оператор – социо - техническа система. За да се направи предикция на бъдещи проблеми и превенция на затрудненията във взаимодействието на системата и в нейната координация е необходимо динамично да изследваме трите компонента на комплексната система: човек/оператор, социални характеристики и автоматизация/технология, както и ролята на човешкия фактор.

Ключови думи: физиология на труда, ментално работно натоварване, професионален стрес, комплексна човек/оператор – социо - техническа система, човешки фактор

Summary: This article is focused on contemporary avant-garde theoretical and practical research problems in the field of significant and important scientific medical discipline – work physiology, which is a sub-discipline of occupational medicine as one of the most actual scientific specialities in the sphere of recent medicine. Actual trend treated in work physiology is the effect of mental workload and occupational stress in the complex human/operator – socio – technical system. To predict future problems and prevention of difficulties in the interaction of system and in its coordination is necessary dynamically to investigate the three components of the complex system: human/operator, social characteristics, and automation/technology as well as the role of human factors.

Key words: work physiology, mental workload, occupational stress, complex human/operator – socio – technical system, human factors

МЕЖДУНАРОДНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФУНКЦИОНИРАНЕТО КАТО ОСНОВА НА ФУНКЦИОНАЛНАТА ОЦЕНКА В РЕХАБИЛИТАЦИЯТА

Ивет Колева

INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF FUNCTIONING – BASE OF THE FUNCTIONAL ASSESSMENT IN REHABILITATION

Ivet Koleva

Резюме: Настоящият обзор представя съвременните концепции за рехабилитацията. Подчертано е значението на функционалното изследване за комплексна преценка на рехабилитационния потенциал на пациента. Представени са основните принципи на Международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето (МКФ – Световна Здравна Организация, 2001). Авторът счита, че допълването на Международната класификация на болестите с елементи на МКФ би било изключително полезно за клиничната рехабилитационна практика.

Ключови думи: рехабилитация, функционална оценка, Международна класификация на функционирането (МКФ)

Summary: Current overview presents contemporaneous concepts of rehabilitation. The impact of functional assessment for complex evaluation of the rehabilitation potential of patient is underlined. We present basic principles of the International classification of functioning, disability and health (ICF – World Health Organisation, 2001). According author's opinion, the supplementation of the International Classification of Diseases with elements of ICF can be exceptionally useful for rehabilitation clinical practice.

Key words: rehabilitation, functional evaluation, International Classification of Functioning (ICF)

АНАЛИЗ НА ПРОГРАМИТЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ СРЕД РОМСКАТА ОБЩНОСТ В ПЕРИОДА 2011-2015

Милена Петкова, Галя Трайкова, Ружа Николова, Мария Чернаева, Невена Цачева

ANALYSIS OF THE PROGRAMS FOR PREVENTION AMONG THE ROMA COMMUNITY FOR THE PERIOD FROM 2011 TO 2015

Milena Petkova, Galia Traykova, Rouzha Nikolova, Maria Chernaeva, Nevena Tzacheva

Резюме: *Значителна част от ромското население е здравно неосигурено, поради което изключено от профилактичните програми, финансирани от Националната здравноосигурителна каса. Министерство на здравеопазването, за да попълни този дефицит в системата на общественото здравеопазване, с помощта на Програма PHARE, създава мобилни профилактични кабинети, чиято дейност включва реализиране на профилактични прегледи в изолирани селища, с предимно ромско население. Направен е анализ по литературни данни на дейността на мобилните кабинети към Министерство на здравеопазването за периода 2011-2015 г., на установените отклонения и значението им за общественото здравеопазване. Общият брой извършени прегледи през 2015 г. нараства с 9,3% спрямо 2011-2013 г., осъществени са в периода 2011-2015 година 6430 маммографии, 10959 флуорографски прегледи, 14454 ехографии, 12406 лабораторни изследвания, с педиатричните кабинети са извършени 31565 прегледа и 4684 имунизации. Подпомогнати са 1009 Роми в лечението им на туберкулозата, установена при профилактичните прегледи. Реализирането на проекта не би могъл да се осъществи без активното участие на създадената мрежа от медиатори, които реализират лекции, беседи, кампании, тематично свързани с контрацепцията, имунизациите, превенцията на рака и др. Дейностите, осъществени от мобилните кабинети, създават база за по-нататъшна интеграция на Ромите, чрез повишаване на здравната култура и са неразделна част от процеса на интеграция в обществото, основа за успешна реализация.*

Ключови думи: *превенция, Роми, мобилни кабинети, здраве, туберкулоза, имунизации*

Summary: *Most of the Roma population does not have health insurance, and that is the reason why they are excluded from all the prevention programs financed by the National Health Insurance Fund. In order to fill this deficiency in the public health system, the Ministry of Health, with the help of PHARE program, creates mobile cabinets, which activity includes implementation of preventive examinations in isolated settlements with predominantly Roma population. By using the data from these mobile cabinets of the Ministry of Health for the period from 2011 to 2015, it was made an analysis of the detected deviations and their significance for the public health. The total number of the medical examinations carried out in year 2015 increased by 9,3% compared to years 2011-2013. There were 6430 mammography, 10959 fluorography and 14454 ultrasound examinations as well as 12406 laboratory tests for the period from the year 2011 to 2015. A total of 31565 examinations and 4684 immunizations were made in the pediatric offices. 1009 Roma were helped with the treatment of tuberculosis diagnosed during preventive examinations. This project implementation would be impossible without the active help of the mediators, who perform lectures, talks, campaigns, all connected with contraception, immunization, cancer prevention, etc. The*

activities of the mobile cabinets created a basis for further integration of Roma by raising the health culture. They were inseparable part of the process of integration into society and a foundation for a successful realization.

Key words: *prevention, Roma health, health, prevention, cancer, tuberculosis*

**ТЕНДЕНЦИИ НА ИЗВЪНБРАЧНАТА РАЖДАЕМОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА**
Димитър Гугутков

**TENDENCY OF OUT OF WEDLOCK BIRTHS: CHALLENGES FOR THE
DEMOGRAPHIC POLICY**
Dimitur Gugutkov

Резюме: *Статията изследва тенденциите в извънбрачната раждаемост като част от общата раждаемост у нас. През последното десетилетие се наблюдава значително нарастване честотата на тези раждания и през 2014 г. те са повече от половината от всички раждания. Пилотен проект на Евростат показва такава тенденция в редица други страни на ЕС. Дискутират се социални, морални и правни проблеми на самотните майки и родените от тях деца. Анализират се фактори на нежеланата извън брака бременност, както и рисковото сексуално поведение. Представят се аргументи за необходимостта от комплексно изследване на социално-психологичните и етични измерения на извънбрачната раждаемост като важен аспект на възпроизводството на населенето у нас.*

Ключови думи: *ниво на извънбрачна раждаемост; самотни майки; фактори на извънбрачната бременност; рисково сексуално поведение*

Summary: *The article examines the development of extramarital birthrate in our country. The proportion of live births outside marriage has increased significantly in the last decade. In 2014 these births are more than half of all births. A pilot project implemented by Eurostat shows that this is also the case in other EU countries. The social, moral and juridical problems of the unmarried mothers and their out of wedlock children are discussed. The review of results of different studies shows a tendency of new ways of living together in most of the EU countries and new patterns of family formation alongside the more traditional pattern where children were born within marriage. The factors for the unwanted extramarital pregnancy are analyzed as well as the risk sexual behavior. Arguments are given for the need of a complex study of the socio-psychological and ethical dimensions of out of wedlock births as an important aspect of the reproduction of Bulgarian population.*

Key words: *extramarital birthrate, unmarried mothers, factors of extramarital pregnancy, risk sexual behavior.*

УПРАВЛЕНИЕ НА САМОСТОЯТЕЛНАТА РАБОТА ПРИ СТУДЕНТИТЕ

Андрей Кехайов

MANAGEMENT OF THE STUDENT'S INDEPENDENT WORK

Andrey Kehayov

Резюме: В статията се обсъжда студентското обучение и все по нарастващото значение на самостоятелната работа, като избор и форма на подготовка при студентите. Разглеждат се конкретни подходи, принципи и средства залегнали във разработването на самостоятелната работа като средство за обучение и формиране на творческо мислене при студентите.

Ключови думи: управление, самостоятелна работа, обучение, студенти

Summary: The article discusses student learning and increasingly growing importance of student's independent work. Discussed are specific approaches and principles in the development of individual work as inflammatory means training and formation of students creative thinking.

Key words: management, independent work, education, students